

تحلیل ساختاری افسانه «چلگیس» بر اساس نظریه سفر قهرمان کمپیل

علی امینی

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

سال هجدهم، شماره یکم، فروردین ۱۴۰۴، شماره پی در پی ۱۰۷، صص ۲۶۵-۲۸۴

DOI: <http://10.22034/bahareadab.2025.18.7737>

نشریه علمی سبک شناسی نظم و نثر فارسی

(بهار ادب سابق)

چکیده:

زمینه و هدف: در اوایل سده بیستم و با ظهور پژوهشگران پیشرو، نظریات نوینی در علوم انسانی ارائه شد که راه را برای شیوه‌های جدید و دقیق‌تر تحلیل میراث فرهنگی بشری هموار نمود. از جمله مشهورترین این پژوهشگران نظریه پرداز، کارل یونگ و جوزف کمپیل هستند که نظریه کهن‌الگو و سفر قهرمان این دو تحول عظیمی در این زمینه ایجاد نمود و به وسیله آن میتوان بسیاری از داستانها و روایتهای عامیانه را از نظر ساختاری تجزیه و تحلیل کرد. در واقع هدف این مقاله یافتن الگوهای تعریف شده بر پایه نظریه سفر قهرمان کمپیل در افسانه عامیانه و مشهور «چلگیس و جهانتیغ» است.

روشها: در این پژوهش که به روش کتابخانه ای انجام شده، به مطالعه ای نظری در رابطه با تطبیق افسانه «چلگیس و جهانتیغ» با نظریه سفر قهرمان کمپیل پرداخته شده است. منبع اصلی مورد مطالعه قصه های صبحی اثر فضل ا... مهتدی میباشد که به کوشش لیما صالح رامسری توسط انتشارات معین به چاپ رسیده است.

یافته ها: در این افسانه سه مرحله عزیمت (جدایی)، تشریف و بازگشت قابل پیگیری است، با این حال در این روایت دو مرحله اول نقش بارزتری را ایفا میکنند و از مرحله سوم که بازگشت قهرمان است اثر کمربندی به نسبت دو مرحله قبلی دیده میشود. علاوه بر این لزوماً ترتیب تمام مرحله‌های جزئی (شامل هفده مرحله) که نظریه تحلیلی کمپیل را تشکیل میدهد، در داستان رعایت نشده است. همچنین در بررسی این افسانه، سه مرحله «شکم نهنگ»، «امداد غیبی»، و «دست نجات از خارج» به روشنی از هم قابل تفکیک نیست.

نتیجه‌گیری: در این روایت، قهرمانی با نام جهانتیغ با دیدن تصویر چلگیس پای در سفری دشوار مینهد و با گذر از مراحل، ضمن پیروزی در مأموریت خود و کسب مواهب دنیوی، به نوعی خودشناسی و کمال معنوی نیز دست مییابد. بدین ترتیب خوشکاری اصلی قهرمان مطابق با نظریه کمپیل درباره کهن‌الگوی «سفر قهرمان» در این داستان مطابقت میکند.

تاریخ دریافت: ۱۹ مرداد ۱۴۰۳

تاریخ داوری: ۲۱ شهریور ۱۴۰۳

تاریخ اصلاح: ۰۸ مهر ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۲۳ آبان ۱۴۰۳

کلمات کلیدی:

ادبیات عامه، اسطوره، افسانه، جوزف کمپیل، چلگیس، سفر قهرمان، کارل یونگ، کهن‌الگو

* نویسنده مسئول:

aliamini@shirazu.ac.ir

(۹۸ ۲۱+)

هاشمی، سیدابوالحسن؛ علوی مقدم، مهیار؛ فیروزی مقدم، محمود (۱۴۰۱). "بررسی کهن‌الگوی سفر قهرمان در متون منظوم پهلوانی براساس نظریه جوزف کمپبل (با تکیه بر گرشاسب‌نامه، سامنامه، کوشنامه و جهانگیرنامه)". *سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)*، شماره ۷۸، صص ۱۰۴-۱۲۱.

واثق عباسی، عبدالله؛ علی‌پور، اسماعیل (۱۳۷۹). "از البرز تا قاف: بررسی تطبیقی دو رشته کوه اسطوره‌ای". *کهن‌نامه ادب پارسی*، سال ۹، شماره ۲، صص. ۵۹ - ۸۰.

یونگ، کارل گوستاو؛ و همکاران (۱۳۵۲). *انسان و سمبولهایش*. ترجمه ابوطالب صارمی. تهران: امیرکبیر.

یونگ، کارل گوستاو (۱۳۷۰). *خاطرات، رؤیاهای، اندیشه‌ها*. ترجمه پروین فرامرزی. مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی.

منابع اینترنتی:

<https://www.britannica.com/topic/myth>
<https://www.britannica.com/art/folk-literature>
<http://jungpage.org/learn/about-jung>
<https://www.jcf.org/>
http://www.pacifica.edu/joseph_campbell_at_pacifica.aspx

معرفی نویسندگان

علی امینی: استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

(Email: aliamini@shirazu.ac.ir)

(ORCID: 0000-0002-6195-8680)

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited.

Introducing the authors

Ali Amini: Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Shiraz University, Shiraz, Iran.

(Email: aliamini@shirazu.ac.ir)

(ORCID: 0000-0002-6195-8680)